

EVVEL ZAMAN İÇİNDEN ÇAĞDAŞ ZAMANLARA UZANAN BİR YOLCULUK ARAPÇA ANLATILAN BİR SİİRT MASALI: HEZALOK İLE DELALOK*

Rezan KARAKAŞ**

Özet

Masallar, dinleyicileri gerçek dünyanın karanlık ve soğuk koridorlarından hayal âleminin renkli ve sıcak diyarlarına götüren anlatılardır. Gerçek dünyada hayat mücadelesi içinde yaşayan birey, bu sayede kısa süreliğine de olsa farklı mekânlara giderek rahatlar. Masallar, dinleyici üzerindeki bu etkisini iki özelliğine borçludur. Birincisi, masalların olağanüstü olaylardan ibaret örgüsü, ikincisi ise anlatımda kullanılan dilin çekiciliği. Olağanüstü bir şekilde gerçekleşen doğum, insandan hayvana ya da hayvandan insana dönüşümler vb. olaylar, çerçevesi anlatıcı tarafından çizilen masal âleminin içinde renkli tablolar oluşturur. Bu çalışmada Siirt Arapçasıyla derlenmiş "Hezalok ile Delalok" adlı masalın Grimm masallarından Hansel ve Gratel'e benzerliğine vurgu yapılmıştır. İnsanlığın nefes aldığı dünya üzerindeki hemen her noktada, konuşulan dil değişse de duygular ve hayaller hep aynı kalmış; bu durum tip, motif ve kurgu açısından benzer masalların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Masal, Grimm Masalları, Siirt Arapçası, Hayal Âlemi.

* Bu çalışma, Siirt Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü tarafından 27-28 Mayıs 2016 tarihinde düzenlenen "Uluslararası Siirt Arapçası Çalıştayı: Dünü Bugünü ve Yarını" etkinliğinde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, rezankarakas@hotmail.com

*Evvel Zaman İçinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

*A Journey From Once Upon a Time to Modern Times A Siirt Folk
Tale Narrated in Arabi: Hezalok and Delalok*

Abstract

Tales are narratives that take audience from dark and cold aisles of real world to wide and warm climates of imagination world. Tales have privilege to take ordinary people to the different places for a short time. Two main properties of the tales causes those effects on the audience. First, they have extraordinary event patterns. Second, they are expressed with an appealing language. An extraordinarily birth, transitions between human and animal forms, etc. are expressed in such a colorful framework by the narrator. In this study, one spoken Arabic of Siirt tale will be evaluated by examination of motives method and its resemblance with 'Hansel and Gratel' by Grimm will be underlined. Whereever menkind breath, spoken language is different but the dreams of those people are the same; therefore, tales with similar motif and fiction emerged.

Key words: *Fairy Tale, Grimm Tale, Siirt Arabic, The world of Dreams*

Giriş

Sözlü anlatı geleneğinin zirvesinde yer alan türlerinden biri olan masal hakkında günümüze değin çok Şey söylenmiş ve yapılmıştır. Masalların ne Şekilde doğduğu, kaynağı, sınıflandırılması, motif ve tipleri hakkında gerek dünyada gerekse ülkemizde yapılan on binlerce çalışma mevcuttur. Masal türüne yönelik yapılan çalışmalarda muhtelif derlemeler de oldukça önemli bir yer tutar.

“Masal, halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu, bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi, iti, muratlarına erdiler yahut onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana, gibi sözlerle sonuçlanan, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan sözlü bir anlatım türüdür” (Seyidoğlu 1985: 5).

“Sözlü kültürün en önemli ürünlerinden olan masal, kendisine ait kavramları ve anlatım diliyle olağan ve olağanüstü olayları anlatan eğitici nitelikli, geleneksel ve kolektif karakter taşıyan nesir ürünlerdir. Masallar, yaşadığımız dünyadan farklı bir dünya yaratarak, iyilerin kazandığı, kötülerin kaybettiği, insanların mutlu olduğu, özlenen bir toplumsal düzen yaratarak insanlara umut verir. Masallar, hayali görünüşlerinin yanında, ince bir mantığı ve derin bir halk felsefesini telkin ederler”

(Aslan 2010: 278). Masallarda “koklu geleneğe bağlı, kolektif karakter taşıyan ‘hayali-gerçek’, ‘mucerret-muşahhas’, ‘maddi-manevi’ birtakım konu, macera, vaka, problem, motif ve unsurlar, nesir dili ile vakit geçirmek, insanları eğlendirirken terbiye etmek duşuncesinden hareketle, hususi bir üslupla anlatılır ve yazılırlar” (Elçin 2004: 369).

“İçerisinde olağanstu kahramanların ve hadiselerin geçtiği, klişe bir sözle başlayıp, yine klişe bir sözle biten, dinleyiciyi inandırmak gibi bir iddiası olmayan ve umumiyetle nesir şeklinde söylenen hayal mahsulü” (şimşek 1990: 3) bir anlatı türü olan masallar, geçmişten günümüze hemen her yaştaki insanın ilgisini çekmiştir. Masal, sözlü anlatı geleneğinin en yaygın ve işlevsel türlerindedir. Masal, bunu yapısında bulunan unsurlara borçludur. Örneğin masalın icrası için büyük bir zahmete ve emeğe gerek duyulmaz. En az iki kişinin varlığı masal atmosferinin oluşması için yeterlidir. Bunlardan biri anlatıcı (masalcı, masal anası), diğeri ise dinleyicidir. Masal anlatımı için ayrıca özel ve lüks meknlarla da ihtiyaç yoktur. Herhangi bir oda, kuytu bir köşe veya bir sedir, masal ülkelerine yolculuk yapmak için yeterlidir. Masalın biçimsel yönü ve hacmi de dikkate alındığında onun hemen her dinleyici kitlesine hitap edebileği gözlerden kaçmaz. Ayrıca masal anlatıcısının anlattığı her masalı adeta yeniden inşa etmesi ve dilediği gibi uzatıp kısaltabilmesi de bu hususta önem taşır. Masala asıl enerjiyi veren bir başka unsur da içeriğindeki

*Evvel Zaman İcinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

olağanüstü olay, kişi ve nesnelerdir. Masallarda yaratılan fantastik atmosfer, dinleyicilerin gündelik hayatın ve zamanın dışına çıktıkları, uzak ülkelere yolculuklar yaptıkları, adeta bir tür ruhsal terapi gördükleri alanlardır.

“Masal, tarihin karanlık devirlerinde insan hayalinin yaratımlarından, mitlerden, destanlardan beslenerek kendi türsel sınırlarını çizmiş ve bu yolculuğunu günümüze değin ulaştırmıştır” (Karakaş 2011: 264). Nice zihinler, yepyeni ve özgün eserler üretmek amacıyla masal içeriğindeki zengin kültürel içerikten yararlanmıştır. Masal, yüzyıllar boyunca edebiyat başta olmak üzere sinema, resim, mimari gibi birçok sanat alanını beslemiş ve bu alanlarda üretilen sanat eserlerinin yapı taşı olmuştur. Birçok edebiyatçının eserinde metinlerarasılık bağlamında değerlendirilebilecek yüzlerce masal metni mevcuttur. Örneğin Cahit Sıtkı Tarancı, “Abbas adlı hikâye ve şiirinin konusunu, çocukluğunda dinlediğı bir masaldan ilham almış; Kırkınıc Oda şiirini, aynı adlı bir masaldan yararlanarak kurgulamış, kırkınıc oda motifleriyle şiirinin ana eksenini oluşturmuştur” (Karakaş 2012: 135). “Çağdaş edebiyatın son temsilcilerinden Murathan Mungan, masal motiflerini modern edebiyatın anlatı türlerinde yaygın olarak kullanan yazarlardan biridir. Kendine has terimlerle masal motiflerini işlevsel olarak ele alan yazar, çağdaş roman ve çağdaş hikâyenin olay örgülerine bu unsurları serpiştirerek anlatılarına zenginlik katmıştır” (Sezer 2010: 26, 27). Mungan,

*Evvel Zaman İçinden ağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

Grimm masallarından Külkedisi, Pamuk Prenses ve Uyuyan Güzel masallarını değiştirip dönüştürerek yeni ve sıra dışı yapıtlar ortaya koymuştur.

Masal, salt sanatın değil, aynı zamanda eğitim müesseselerinin de istifade ettiği edebi türlerden biridir. Günümüzde birçok eğitim kurumu, okul öncesinden başlayarak gerek dünya gerekse Türk masallarından belirli ölçülerde yararlanmaktadır. Birçok araştırmada, ister dinlenilsin isterse okunsun, masal metinlerinin ocuk eğitiminde önemli rolü olduğuna dair bulgular mevcuttur. İçin uzmanları tarafından belirlenecek masal metinleri, eğitimin hemen her basamağında değer eğitimi, dil eğitimi, sanat eğitimi gibi alanlarda işlevsel olarak kullanılabilir.

“Okul öncesinde çocukları öğrenmeye hazırlayan, başka bir deyişle okul dönemine hazır hale getiren araçlardan biri, onlara anlatılan masallar veya masalımsı hikyelerdir. Dinleme alışkanlığının kazanılmasında da masalın ayrı bir rolü vardır” (Oğuzkan 2010: 26). “Masallar, ocukların beyinlerinin sağ st yarısında yer alan hayal, yaratıcılık ve sanati yeteneklerine yönelik etkileriyle bilişsel gelişmesine katkı yapar” (şahin 2011: 210). “Masallar, ocuğa ana dilinin nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini; kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren” (Boratav 2009: 17) anlatılgıdır.

*Evvel Zaman İçinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

Hal böyle iken maalesef günümüzde insanoğlu, çalışma hayatının ritmine, teknolojinin nimetlerine kendisini öylesine kaptırmış ki bu yüzden “hayal kurma”yı da unutmuştur. Oysaki masal, bizlere yeniden hayal kurmayı öğretebilecek bir donanıma sahiptir. Halk bilimi camiası için bir zamanlar, 1900’lü yıllardan bu yana, masalların derlenip yazıya geçirilmesi önemliydi. Ancak günümüz dünyasında bu tür bir çabanın önemli, ancak yetersiz olduğu görülmektedir. Masalın tezlerde, arşivlerde veya bilimsel kitaplarda yer alması, masal adına, her şeyin yapılmış olduğu anlamına gelmez. “Bir köy var uzakta gitmesek de gelmesek de o köy bizim köyümüzdür!” diyen sözlerle nasıl ki gitmediğimiz köy bizim olmuyorsa, anlatmadığımız masallar da bizim olmuyor. Anlatmadığımız masalların sahibi değiliz. Okullarda, gösterilerde, sosyal faaliyetlerde sergilemediğimiz, içimize sindirmediğimiz, içinde olmadığımız, yaşatmadığımız ve yaşamadığımız masalların sahibi hiç değiliz.

Ziya Gökalp, halk masallarının millet hayatındaki önemini ve aynı zamanda Avrupa’nın masallarına nasıl sahip çıktığını şu sözlerle dile getirmiştir: “Halk masalları bir milletin en zengin hazinelerinden biridir. Milletin eski seciyesi, eski mefkûreleri, masallarında mahfuzdur. Avrupa’nın bütün milletleri milli seciyelerini, eski mefkûrelerini anlayabilmek için, memleketlerinde naklolunan umum halk masallarını zapt etmişlerdir. Bu masalların kahramanlarını herkes tanır. Çünkü

*Evvel Zaman İçinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

yüksek edebiyata da telmih yoluyla girmiştir. Bu masalların çocuk terbiyesinde de büyük rolü vardır. Kıraat kitapları hep bu masallarla doludur. Küçük çocukların dikkatini, alakasını yalnız bu masallar celp eder. Onlar ilk kahramanlık derslerini mefkûre için fedakârlıkları bu masallardan öğrenirler” (Kantarcioglu 1991: 32).

Alman Grimm kardeşlerin çalışmaları, Ziya Gökalp’in yukarıda bahsettiği Avrupa’nın masallarına ne şekilde sahip çıktığına güzel bir örnek oluşturur. Jakob Ludwig Karl Grim ve Wilhelm Grimm, 1812 ve 1815 tarihli ‘Kinder und Hausmarchen’ adlı iki ciltlik eserleriyle Almanya’da derledikleri masaları işlemiş ve bu masalları ilim âlemine tanıtmışlardır.¹

Oysaki biz, masallarımızı unuttuk. Onları “koca karı masalı” diyerek küçümsedik. Biz, masalı terk ederken ıssız sokaklarda, Batı, kendi masallarından yeni masallar kurgulayıp birçoğunu da beyaz perdeye aktardı. Maalesef çocuklarımız, şimdi Batı kültürüyle bezenmiş bu masallarla büyümekte, onlarla hayal kurmaktadırlar. Batı, ne masalı bıraktı ne de masal anlatmayı. Ülkemizde masal anlatma geleneği hususunda ilk adımları atan kişi, yine bir yabancı: Fransız Judith Liberman. Fransa’da “anlatıcılık” üzerine eğitim almış olan Judith

¹ Makalemizde adı geçen “Hansel ve Gratel masalı” da bu masallardan biridir.

*Evvel Zaman İçinden ağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

Liberman, on iki yıldır İstanbul'da yaşamakta ve yüzlerce insana masal anlatmaktadır. İnsanoğlunun neler yaşadığını değil, neler anlattığının önemli olduğunu dile getiren Liberman, aynı zamanda "aynı mekânda hayal kurma"nın önemine de vurgu yapmaktadır.

Günümüzde masal anlatma geleneğini yeniden canlandırmak isteyen ve bir kısmı Judith Liberman'dan aldığı eğitimle bu işe girişen bazı masal ve hikâye anlatıcısı gençler var. Ayşegül Dede, Nazlı evik, Didem Köktaş, Songül Bozacı, Gizem Cankurtaran, Semih Ali Aksoy ve Özge Yaran gibi isimler bunlardan bazıları. Bu kişiler, Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi'nde, televizyonda ya da farklı mekânlarda dinleyici ile buluşup masallar anlatmaktadırlar.

Masallar, sözlü kültür miraslarımızdandır. Masalın yaşaması için söze ihtiyaç vardır. Bu söz, masalda kullanılan dildir. Ancak masal, yapısı itibariyle dilin boyunduruğunda değil, tam tersine dile hükmedicidir. Siirt Arapçasıyla anlatılan bir masala sahip çıkmak, o masalın büyüüne kendimizi kaptırmak, aynı zamanda Siirt Arapçasının da inceliklerine, ritmine ve dokusuna temas etmek demektir. Dil, su gibidir, hangi kabın içine girerse onun şeklini alır. Siirt Arapçası ile anlatılan bir masal da Siirt Arapçası için bir kap hükmündedir. Siirt Arapçasını korumak ve yaşatmak düşüncesiyle yola çıkan kişi veya kişilerin bu dil ile ilgili tespit ve yorumlarında halk

kültürüne eğilmeleri, halk kültürü ürünlerinden yola çıkmaları elbette sebepsiz değildir.

Hezalok ile Delalok Masalı

Biz bu çalışmamızda Siirt Arapçasıyla anlatılan Hezalok ile Delalok masalı üzerinde duracak ve bu masalın Grimm masallarından Hansel ile Gratel'e benzerliğine dikkati çekeceğiz. Siirt Arapçası ile anlatılan Hezalok ile Delalok masalının² olay örgüsü özetle şöyledir:

Masalda üvey anneleri tarafından istenmeyen biri kız diğeri erkek iki kardeşin maceraları anlatılır. Üvey anne, bir hile ile iki çocuğunu öldürmesi konusunda kocasını ikna eder. Durumu anlayan kardeşler, evden ayrılırlar ve yaşlı bir kadınla karşılaşırlar. Bu kadın, bir cadıdır, fakat çocuklar, onun cadı olduğunu anlamazlar. Cadı, onları ileriki günlerde yemek için beslemeye başlar. Cadının niyetini anlayan çocuklar, henüz cılız ve zayıf olduklarına inanması için gözleri iyi görmeyen cadıyı aldatırlar ve ona parmakları yerine fare kuyruğu uzatırlar. Bir gün fare kaybolur. Çocuklar, parmaklarını cadıya uzatmak zorunda kalırlar. Parmakların kalınlığını kontrol eden cadı, çocukların yeteri kadar beslenmiş olduklarına kanaat getirir. Onlar için kaynayan bir kazan hazırlar ve üzerine bir salıncak kurar; çocukları da sallanmaları için salıncağa davet eder.

² Hezalok ve Delalok masalı, Tuğba Aykal adlı öğrenci tarafından 03.05.2016 tarihinde Batman'a bağlı Doğanakavak köyünde yaşayan 1917 doğumlu Kadriye Büyüktop adlı kaynak şahıstan Siirt Arapçası ile derlenmiştir.

*Evvel Zaman İçinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

Delalok, akıllıca davranarak önce cadının sallanmasını ister. Cadı, salıncağa biner ve orada uyur. Çocuklar, salıncağın ipini keserek cadıyı kaynayan suyun içine atarlar. Çocuklar da cadının evinde mutlu bir şekilde yaşarlar.

Hezalok ile Delalok masalının olay basamakları aşağıdaki gibidir:

1. Hezalok ile Delalok'un anneleri ölür. Çiftçi olan baba, yeni bir evlilik yapar.
2. Üvey anne, babadan her iki çocuğu da öldürmesini ister.
3. Hezalok ile Delalok, bir karga sayesinde üvey annelerinin hain planını öğrenirler.
4. Hezalok ile Delalok evden ayrılırlar.
5. Hezalok ile Delalok yolda yaşlı bir kadın (cadı) ile karşılaşır.
6. Yaşlı kadın, her iki çocuğu iyice besler. Amacı onları uygun zamanda kesip yemektir.
7. Çocuklar, cadının niyetini anlarlar ve kendilerini kontrole gelen cadıya parmakları yerine farekuyruğu uzatırlar.
8. Bir gün fare, ortadan kaybolur ve çocuklar, cadıya parmaklarını uzatmak zorunda kalırlar.
9. Cadı, onların şişmanladığını anlar ve kaynayan bir kazan üzerine salıncak kurar.
10. Cadı, çocukların salıncağa binmesini ister.

*Evvel Zaman İçinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

11. Delalok, cadının planını anlar ve bir oyunla cadının salıncağa binmesini sağlar.
12. Cadı, salıncakta sallanırken uyur. Bunu fırsat bilen çocuklar, salıncağın ipini keserek cadıyı kazana atarlar.
13. Çocuklar, cadının evinde mutlu bir şekilde yaşarlar.

Yukarıda da kısaca belirttiğimiz gibi Siirt'te Arapça olarak anlatılan bu masal, Hansel ve Gratel masalına benzerliğiyle dikkati çekmektedir. Her iki masal, adeta birbirinin “eş metinleri” olarak düşünülebilir.³ Hansel ve Gratel masalının olay basamakları irdelendiğinde iki masaldaki ortaklıkların ne derece fazla olduğu görülecektir.

“Hansel ve Gratel” masalının olay basamakları şöyledir:

1. Hansel ve Gratel'in annesi, onlar henüz küçük yaşta iken ölür. Oduncu olan babaları yeni bir evlilik yapar.
2. Üvey anne, hiç yiyeceğimiz kalmadı, diyerek babayı, çocukları ormana terk etmesi konusunda ikna eder.

³ Masalarda evrensel insanın gerçek hayatla düşleri arasındaki uzlaşma anlatılmakla beraber, her millet özendiği rahat ve refahı ve bunlar için yapılan mücadeleyi, kendi sembolleriyle ifade etmektedir. Yapılarıyla aynı olan masallar, muhteva, dil ve üslup yönünden anlatıldıkları ülkede yeniden yaratılmış gibidir. Dünya masalları, konuları ve yapıları yönünden benzerlikten öte aynılık göstermekle beraber, diğer unsurları ile çok şekillilik ve canlılık gösterirler. Masal kahramanları, çevre, inanç, âdet ve gelenekler masallarda farklılığı meydana getirir. Bu unsurlar, masalları zenginleştirmekte ve yapılarındaki aynılığın doğurduğu yeknesaklığı ortadan kaldırmaktadır. Yapıları birbirinin aynı olan masalların farklı milletlerde ayrı şekillerde anlatılmaları bu özelliklerindedir (Türkeş Günay 2011: 671- 681).

*Evvel Zaman İçinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

3. Çocuklar, ormana giderken daha önce ceplerine doldurdukları taşları, yollara serperler ve bu sayede eve dönerler.

4. Bir süre geçtikten sonra üvey anne, babayı çocukları ormana götürmesi konusunda tekrar ikna eder.

5. Üvey anne, bu kez çocukların taş toplamasına izin vermez.

6. Gratel, cebine koyduğu ekmekleri orman yoluna serper, ancak ekmekler, kuşlar ve böcekler tarafından yenir.

7. Çocuklar, ormanda duvarları ekmekten, çatısı pastadan, pencereleri şekerden bir ev bulurlar.

8. Bu ev, yaşlı bir kadının evidir. Bir cadı olan yaşlı kadın, çocukları eve hapseder. Hansel, çok zayıftır ve cadının onu yemek yapabilmesi için iyice beslemesi gerekmektedir.

9. Cadı, Gratel'e yemekler yaptırarak kardeşi Hansel'i beslemesini sağlar.

10. Cadı, her gün Hansel'in kilo alıp almadığını kontrol eder. Gratel, cadının gözlerinin iyi görmediğinin farkına varır ve cadiya Hansel'in parmağı yerine tavuk kemiği uzatır.

11. Cadı, sabırsızlanır ve zayıf bile olsa artık "Hansel böreği" yapacağını söyleyerek Gratel'e fırını yaktırır.

12. Cadı, fırının iyice ısınıp ısınmadığını kontrol ederken Gratel, onu fırının içine atar ve cadı yanar.

*Evvel Zaman İçinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

13. Çocuklar, cadıdan aldıkları altınlarla evlerine dönerler ve babalarıyla mutlu bir şekilde yaşarlar.

Hansel ve Gratel masalı ile Hezalok ile Delalok masalı karşılaştırıldığında her iki masaldaki olay basamaklarının oldukça benzer olduğu görülür:

1. Öz annenin kaybı ve aileye kötü kalpli bir üvey annenin katılması
2. Üvey annenin sözüyle hareket eden babaların çocuklarını öldürmeye karar vermeleri
3. Çocukların evden ayrılmaları veya uzaklaştırılmaları
4. Çocukların yaşlı bir kadın (cadı) ile karşılaşmaları
5. Cadıların çocukları şişmanlamaları için beslemesi
6. Çocukların parmakları yerine farekuyruğu veya tavuk kemiği uzatarak cadıyı aldatmaları
7. Cadının çocukları yemek için hazırlık yapması (fırının yakılması, kazandaki suyun ısıtılması).
8. Cadının kaynar kazana düşürülmesi veya fırına atılması
9. Mutlu son

Olay basamakları benzer olan bu iki masalın motifleri de yine ortaktır: ölüm, akıllı ve aptal, aldatmalar, geleceğin tayini,

*Evvel Zaman İçinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

mükâfatlar ve cezalar, esirler ve kaçaklar, anormal zulümler gibi...

İki masalın ana çatısı arasındaki bu benzerliklerin yanı sıra bu masalları birbirinden farklı kılan özellikler de mevcuttur:

Her iki masaldaki farklılıklar ise şöyle özetlenebilir:

1. Hansel ve Gratel masalında baba oduncudur, Hezalok ve Delalok masalında ise baba çiftçidir.

2. Hansel ve Gratel masalında çocuklar, tekrar eve dönmek için taş ve ekmek serperler. Hezalok ve Delalok masalında böyle bir durum söz konusu değildir.

3. Hansel ve Gratel masalında cadının evi; pasta, ekmek ve şekerden yapılmıştır. Ancak Hezalok ve Delalok masalında cadının sıradan bir evi vardır.

4. Hansel ve Gratel masalında sadece Hansel zayıftır ve masalda sadece onun beslenmesi söz konusudur. Oysaki Hezalok ile Delalok masalında her iki çocuk da zayıftır. Cadı, bu yüzden her iki çocuğu da özenle besler.

5. Hansel ve Gratel masalında cadı, çocukların kilo alıp almadıklarını kontrol ederken çocuklar, cadıya tavuk kemiği uzatırlar. Hezalok ve Delalok masalında ise çocuklar, cadıya farekuyruğu uzatırlar.

6. Hansel ve Gratel masalında cadı, çocuklar tarafından fırına, Hezalok ile Delalok masalında ise kaynar kazana atılarak öldürülür.

*Evvel Zaman İçinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

7. Hansel ve Gratel masalında çocuklar, evlerine geri dönerler. Hezalok ile Delalok masalında çocuklar, cadının evinde yaşamaya devam ederler.

Biri Doğu diğeri Batı masalı olarak adlandırılabilen bu iki masal arasındaki farklılıklar, aynı kültürde, hatta aynı kişi tarafından anlatılan masalarda dahi ortaya çıkabilir. Masalı masal yapan da zaten bu farklılıklar ve farklılıklarda saklanan ayrıntılardır. Bir masalı dinleyiciyle buluşturan şey, her anlatım esnasında değişmesi, adeta yenilenmesidir. “Her anlatımda yeniden doğan, coğrafyalar arası göç edebilen geleneksel bir sözlü kültür ürünü” (Üzümcü 2011: 61) olan masalarda anlatıcı, yazılı metne bağlı kalarak değil, hayal âleminin uçsuz bucaksız sınırlarında dolaşarak masalını şekillendirir. Onu yeni kalıplara sokar, renklendirir. Bir masal anlatıcısı, kendi hayal âlemindekileri dinleyicinin hayal âlemine taşıyabildiği ölçüde başarılı olur.

Sağ elimizde bir Siirt masalı, sol elimizde bir Avrupa masalı. Sağ elimizdeki masal, henüz gün yüzüne çıkarılmış ve yeniden hayat bulmak, nefes almak isteyen bir masal, sol elimizdeki ise beyaz perdeden nasibini almış, bir buçuk saatlik bir sinema filmi olma lüksüne ulaşmış bir masal. Grimm masallarından olan “Hansel ve Gratel”, sinema filmi olarak seyirci ile buluşmuş iken Siirt Arapçası ile anlatılan “Hezalok ile Delalok” ise unutulmaya yüz tutmuştur.

Sonuç

Masallar, insana ve hayata dair olanı anlatır. İnsan ruhunun gizli kalmış yönleri, masallarda ortaya çıkar. Farklı coğrafyalarda benzer masalların ortaya çıkması da bu yüzdendir. Siirt halk kültüründe tespit edilecek farklı masallarla, yörenin binlerce yıllık geçmişini anlamak, sosyal ve psikolojik panoramasını çizmek mümkün olabilir. Masalların tespit ve araştırılmasıyla birlikte farklı form ve şekillerde yeni nesillere, çocuklara ve gençlere sunulması da önemlidir. Bu da elbette yalnız bireysel bir çabayla değil toplumsal bir çabayla gerçekleşebilir. Yöresel kültürlerin hızla kaybolduğu çağımızda yaşayan dil ve kültürleri korumak, her birey için bir görev kabul edilmelidir. Konuyla ilgili olarak üniversiteler ile Milli Eğitim Bakanlığının işbirliği içinde olması da bu bağlamda önem taşır. Bu işe masallarımızı yeniden anlatarak, yazarak, sahneleyerek veya beyaz perdeye aktararak başlanabilir. Ana sınıfı ve ilköğretim düzeyinde yapılan sosyal etkinliklerde Anadolu masallarından yararlanılabilir. Böylece binlerce yıllık geçmişin yadigârları olan masalların yeni nesillere tanıtılması yönünde bir fırsat yaratılabilir. Kendi kültürünü bilen, yaşayan ve seven şuurlu bir neslin yetişmesi, ancak okul döneminde verilecek bilinçli bir eğitim sayesinde mümkün olacaktır.

*Evvel Zaman İçinden Çağdaş Zamanlara Uzanan Bir Yolculuk
Arapça Anlatılan Bir Siirt Masalı: Hezalok İle Delalok*

Kaynakça

- Aslan, Ensar (2010). *Türk Halk Edebiyatı*, Maya Akademi yayınları, Ankara.
- Boratav, Pertev Naili (2009). *Zaman Zaman İçinde*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Elçin, Şükrü (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ yayınları, Ankara.
- Kantarcıoğlu, Selçuk (1991). *Eğitimde Masalın Yeri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Karakaş, Rezan (2011). *Okul Öncesi Dönemde Masalların Ana Dili Gelişimine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme*, Gazi Üniversitesi, 1. Uluslararası, Türkçe Eğitimi Sempozyumu, Sayfa: 263-268.
- Karakaş, Rezan (2012). “*Cahit Sıtkı Tarancı'nın Eserlerinde Masalın İşlevi*”, Karadeniz Black Sea, Yıl: 4, Sayı: 13, Sayfa: 135-155.
- Oğuzkan, A. Ferhan (2010). *Çocuk Edebiyatı*, Anı yayınları, Ankara.
- Sezer, Abdülbasit (2010). *Murathan Mungan ve Halk Bilimi*, Maya Akademi yayınları, Ankara.
- Seyidoğlu, Bilge (1985). “Masal” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 6*, İstanbul.
- Şahin, Mustafa (2011). “*Masalların Çocuk Gelişimine Etkilerinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi*”, Milli Folklor Dergisi, Yıl: 23, Sayı: 89, Sayfa: 208-209.
- Şimşek, Esmâ (1990). *Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ.
- Türkeş Günay, Umay (2011). *Elazığ Masalları ve Propp Metodu*, Akçağ yayınları, Ankara.
- Üzümcü, Evrim Ölçer (2011). “*Bize Bir Masal Anlat İstanbul: Masalın Yitiren Kent ve Kültür Erozyonu*”, folklor/edebiyat, cilt:17, sayı:65, Sayfa: 53-62.